

Дві легенди

Роман Іваничук

Я ніколи не пишу про Карпати. Боюся — не висловлю того, що відчуваю, коли, переможений красою гір і людей, блукаю влітку пляями. З тривогою читаю твори на гуцульські теми. Чи не цілує хто красуню-Верховину без кохання?

Замість оповідання, хочу дати читачеві дві легенди, записані з уст. Мене схвилювала глибока думка, захована в них. Хай, що наївно вона оформлена, — не біда. Наївне ніколи не фальшиве.

Автор

Скарб

Коли окаянений Дзвінчук убив Олексу Довбуша, розійшлися горами легені-опришки, щоб заховати від загребушого панського ока добро народне — золото панське. По всіх кутках Чорногори заховали в скелях срібло-золото, а найбільший скарб занесли в прохід на горі Синиці та й закопали на тому місці, де тепер бездонна криниця.

Багато років минуло, багато води стекло Черемошем, а не забували свого захисника Олексу люди, і пани не забували. Боялося панство й згадки про нього, але кожний думав собі нишком про великі багатства, розкидані по горах. Ото й почали поодиноці шукати скарбів.

Ненажерливий був жаб'євський дідич Червінський, а хитріший лиса орендар Мендель. Порадилися обидва, пронюхали сліди й потрапили сюди на гору в Довбушів прохід. Довго нипали, камінь за каменем перебирали, вухом припадали до землі — слухали дзвону золота. І врешті знайшли. Підважили плиту, глянули вниз — вогнем-полум'ям горить воно.

У обох затряслися руки від жадоби, але лізти страшно. Ненажерливий пан, хитріший орендар. Погодився орендар на третину скарбу, аби лише не лізти в яму, а сам подумав: "Шнур тримати буду я. Спущу пана, а тоді заправлю дві третини".

Спускається пан на шнурі вниз, а сам зі страху молиться до матки боскої Ченстоховської. Нараз кричить:

— Швидше спускай — золото!

Затримав орендар шнура і домовляється:

— Дві третини даси?

— Половину!

— Дві третини!

— Половину! — а сам руками досягає до грошей.

Але скільки не простягне руку, золото нижче опускається.

— Чого ж там держиш? — верещить пан. Подумав орендар: "Вріжу шнура, помре

пан з голоду, а я золото потім сам заберу". Так і зробив. Та в ту ж мить щось страшно зашуміло і зчезло в безодні. Бо Довбушів скарб не потрапляв до нечистих рук, навіть не дотикався. Отак поховав себе пан у безодній глибині, а орендар з розпуки збожеволів.

Але на цьому казці не кінець. Не пропав отой скарб Довбушів, розсипався він між камінням і травами, сам множився, як та ряска на воді, — або добра людська доля в добре верем'я.

Котилось те золото з гір, розсипалося між людьми. І де впало воно, там радість світилась на обличчі, щастя розцвітало в хаті, налитий колосок виростав на ниві.

Ніхто не знайде вже тепер скарбів Довбуша, але є вони усюди серед людей: усмішкою на устах, чесністю в душі, щастям у родині, хлібом на нивах. І ростуть ті скарби, розростаються, як добра людська доля.

Морське око

Морське око — це холодна велика сльозина лютого велетня Чорногора.

Уривисті скелі й темні ліси ніколи не бачили його сліз, а тільки блискавиці з затуманених очей, тільки шматки розірваного чорного неба по верхах Чорних гір. Не чули сумирні смереки ласкавого голосу — шуму з уст велетня, а тільки рев і лютий крик або глухе рокотання у могутніх його грудях. Боязко гомоніли бори, злякано перешіптувались і нагинались. На самих верхах горді гинули, покірні ж стелилися повзучою сосонкою. Безмежна була влада царя Чорних гір.

Аж ось у його володіннях з'явилася людина, що не лякалася незрівнянної сили велетня, що рубала дерево сокирою і звивала свої гнізда під скелями, як ластівка. Здивований Чорногор зійшов на підніжжя гір, щоб зблизька подивитися на людину. Спитав грізно, впевнений в своїй силі:

— Що ти таке?

— Господар гір! — почулася смілива відповідь.

Стрепенувся Чорногор, але тут же зареготав, аж затряслися Бескиди, і крикнув глузуючи:

— То йди зі мною на двобій!

І вийшов на нерівний поєдинок жорстокий велетень з людиною.

У відповідь на сміливе слово покрит Чорногор густим градом обійстя і пасовиська людини.

Застогнала людина з жалю за знищеною зеленню убогого хліба й паші, але не скорилася. Сходила вниз, зривала листя на гілках, годувала маржину.

Злий Чорногор послав хижих звірів перерізати худобу людини. Заридала людина від болю, але не опустила й тепер рук. Щільно зачинила двері хатини і взялася за ремесло. Тоді Чорногор кинув вогнем на маленьке житло, і воно згоріло дотла.

Переможена людина впала на землю у безмежній тузі і розпуці. Засміявся Чорногор, громом зареготав з утіхи і зійшов подивитися, як умирає його ворог.

Нічого не залишилося у людини, крім крихти надії і маленької гілки в руках. І якраз тоді, коли велетень хотів ступити ногою на тіло переможеного, заговорила гілка, заплакала, заридала, в мелодію вилила ту крихту надії, і розлилася пісня по зворах

Бескидів.

Притих вражений чародій, потім заметушився, кинувся за піснею, щоб убити те останнє, що залишилося в житті людини, кощавими пальцями ловив її між віттям смerek, вітром шугав за нею по яругах та ніс її перед собою, а спіймати не міг. Вона всюди звучала: тужливо, як шум гілок зламаної смереки, весело, як джерело скелі. Пісня линула до неба, проривала чорні хмари, сині тумани і була, як гомін гірський, що його не втихомириш, не спиниш.

Лютував Чорногор, карав припишклі дерева за те, що стихли вони, слухаючи пісню людини, ламав скелі, бо серед них пісня лунала голосніше, але вбити її не міг. У безсилій злobie й люті він зупинився на Чорній горі, всі хмари-бовдури і громи-блискавиці зім'яв у жмені, щоб кинути ними востаннє в людину, але пісня лунала чимраз голосніше, а від неї, як від леготу, танули, м'якли градові хмари.

Заслухалися тумани в яругах, птахи вторували дивній мелодії, лагіднішали хижі звірі в барлогах. Людина покоряла піснею все.

Зрозумівши своє безсилля, вперше заплакав Чорногор. Велика сльоза капнула з ока велетня і плеснула об скелі.

Невідомо чому називає дехто дивне озеро на високих горах Морським оком. Гуцули називають його Несамовитим. Бо вірять, що досить кинути у воду каменем, як озеро починає бушувати, а чисте небо затягається хмарами і кидає градом. Це ще сердиться і лютує Чорногор, переможений піснею людини.